

„Alma“ és a tagadás kifejezései. Zolnai Bélának a fenti címen (Nyr 76: 298) közölt igen érdekes és tanulságos cikkéhez kiegészítésként szántam a következő adatokat. „Az *alma* megfelelőjét *Apfel* alakban hiába keresnök a rotwelsch szótárakban“, írja Zolnai Béla, s ebben teljességgel igazat kell neki adnunk, mert a szónak ez az alakja valóban nem található a rotwelsch szótárakban, de még a magyar fattyúnyelvi (tolvajnyelvi) szótárakban sem; de megtalálható a szó különféle elváltozott alakjaiban, mint: *áfli*, *ápli*, *ápfli* és a többszámú *Äpfel*-nek *e*, *é*, *epe*, *eper*, *epl*, *epli*, *eppes*, *eps* átalakult alakjaiban. Az *almá*-val rokon szavaknak ez a nagy száma feljogosít arra, hogy ne „népetimológiát“ lássak a héber *almoni* származtatás alapján, hanem egyszerű magyarítást. Az *almoni*-ból való származtatás különben is nagyon gyenge alapokon áll. A felhozott 21 szótári adat közül 20-ban a jelentése 'özvegy' és 'nem létező személy' és egyben 'özvegy, nemlétező személy vagy tárgy'. Ez az egy eset így hangzik: *Almoni* 'Bezeichnung der unbestimmten Person und Sache'. Az adatoknak ez az aránya nem lehet bizonyíték az állítás mellett.

A német nyelvből átvett szavaknál igen gyakran találkozunk ilyen alakokkal, mint: *Kipfel* — *kijfli*, így vette át a fattyúnyelv az *Apfel*-t *ápfli* alakban, melyből *áfli* lett. Hogy az *Apfel* nincs szótározva, nem bizonyít semmit, hiszen a fattyúnyelvi szavak oly kérészéletűek, hogy ha sűrűn nem jelennek meg szótárai, bizony könnyen megesik, hogy egyike-másika kimarad. Így maradhatott ki az *Apfel* alak szótárainkból, de az is lehet, hogy ebben az alakban nem is élt nálunk sohasem, hanem csak félig magyarosodott alakjában. Ami a szó magashangú alakjait illeti, ezek a többszámú *Äpfel* átvételei. Így születtek meg az *epli*, *epl* stb. alakok.

Arra a kérdésre, hogyan lesz az *almá*-ból *e* vagy *é*, elég lenne csak Zolnai Béla cikkére hivatkozni, mely ismerteti a *szevász* — *szi* fejlődés egyszerű folyamatát (Nyr 75: 363, 76: 305). Esetünk ezzel teljesen azonos. De nagyobb érthetőség kedvéért nézzük először a *szervusz*-t. Kezdetben volt a lat. *servus* 'szolga, szolgáltató' jelentéssel. Ez csendben éledgett a múlt század latin magyarsága idején vagy egy századig, míg *szervusz*-szá magyarosodott és már-már elfeledtette származását. Századunk elején egy franciáskodó, tetszelgő, kényeskedő, nyelvtudását fitogtató áramlat hatása alatt rövid ideig *szervió*-nek hangzott. Ez a *szervió* nem élt sokáig, visszatért a *szervusz*, hogy vagy húsz évvel ezelőtt

helyet adjon a *szevász*-nak. Hanyag kiejtés folytán ebből lett a *szeász*. A többi már szemünk, illetve fülünk előtt játszódott le. A *szeász* átalakult *sziász*-szá. Ebből rövidült a *szia*, és mert a fattyúnyelv szereti a változást és rövidülést, lett belőle *szi*. Nem csodálkoznék, ha legközelebb már csak egy sziszegő hangot, a *sz-t* hallanám üdvözlésként.

Érdekes alakulása az *Ápfel*-nek az *eper*. Az *epli* < *epi* < *epe* < *eper* alakulásból született. Kétségtelenül hatott rá az *alma* 'gyümölcs' jelentése, hiszen a fattyúnyelv szereti az ilyen alkalmazkodást. A fattyúnyelvi szavak alkotójának természetesen semmi tudomása sincs egy-egy szónak első alakjáról, így nem tudja, hogy az *epe*, amit 'ne, nem' jelentéssel használ, az *Ápfel*-ből származott, de tudja azt, hogy van egy 'ne, nem' jelentésű *alma* szava, már most elíhez hasonítja és megalkotja *eper* szavát.

Még egy pár fosztóképzős alakot említek meg, amelyekben nem az *alma*, hanem az *epli* a fosztóképző. Ez is azt bizonyítja, hogy szavunk nem lehet más, mint a ném. *Äpfel* egyenes leszármazottja. Ez az összetétel az *epilityúk*, melynek jelentése: 'hajadon, szűz'. A fattyúnyelvben a *tyúk* könnyebb fajsúlyú nőt, vagy mondjuk úgy, hogy „nőcskét“ jelent. Az *epli*-vel való kapcsolatban tehát nem lehet más, mint ennek az ellenkezője, vagyis 'szűz'. Ilyen fosztóképzős összefüggést mutat a 'rövidlítő' jelentésű *epi-lincer* szó is, melyben a *lincen*: 'látni'. Ilyen az *epi-déver* is, jelentése: 'ne beszélj!'; *dévern*: 'beszélni'. Ime az *alma* régebbi alakjainak fosztóképzős változatai, melyek az *alma* mai használatával való azonosságukat az *Apfel* szóból való származását bizonyítják. Hogy az *Apfel* hogyan és miért vette fel tagadószó jelentését, más lapra tartozik. Egyszerű konvenció ez, milyennel százával találkozunk a fattyúnyelvben.

Most már csak az *almás*-ról kell pár szót szólnom. Ez egyrészt az *alma* továbbképzése, másrészt egészen más forrásból eredő, az *almá*-tól, mint fattyúnyelvi szótól teljesen idegen alakulás. Érdekessége az, hogy jelentése, bár két forrásból jött létre, mégis ugyanaz. Az *almá*-ból alakult jelentéshez nincs hozzátenni való, folyóiratunk már kimerítette, de a másik forrása annál érdekesebb. A szó a cukrászipar szülötte. Cukrász körökben, cukrászdákban szokásos az állott, előzőnap, rosszul sikerült süteményre mondani, hogy *almás*, mégpedig azért, mert ez az almával töltött cukrászsütemény volt mindenkor a legegyszerűbb, a legolcsóbb, télen-nyáron egyaránt előállítható, legtovább eltehető süteményfajta, melynek árusítása nem fizette ki magát, tartani kellett, de haszon nem sok volt rajta. Ha a vevő sokallotta a tortaszéletek árát, kész volt az ajánlat: „tessék talán az *almás*ból venni.“ Ilyen ajánlatok nyomán ragadt ezután minden rosszul sikerült, előzőnap süteményre az *almás* név.

Visszatérve az *alma* szónak az *almoni*-ből való származtatására, megjegyzem, hogy ezzel a fáradsággal az *Almosen*-ből is származhatna, hiszen ennek a jelentése 'alamizsna', majd 'hitvány étel, értéktelen adomány' és így le a semmiig, mégis, amint nem az *Almoni*-ből származott, úgy nem az *Almosen*-ből, hanem egyszerű megmagyarosodása a német *Apfel*-nek.

Zolnay Vilmos